

**ТАРЖИМАШУНОСЛИК НАЗАРИЯСИ МУТАХАССИСЛИГИ ФАНЛАРИГА
БАҒИШЛАНГАН ЗАМОНАВИЙ ДАРСЛИКЛАР ЯРАТИШНИНГ АХАМИЯТИ**

Ачилова Зулхумор Пулатовна

Тошкент шаҳрида жойлашган

ЎзДЖТУ Роман-герман филологияси факультети

испан тили катта ўқитувчи

achilova.zulxumor@mail.ru

тел: 93 571 31 70

Ушбу мақолада қиёсий типологиянинг асосий параметрлари. Изоморфизм ва алломорфизм хусусиятлари. Қиёслашда синхрон ва диахрон ёндашиш. Тиллараро ва бир тил ичидаги қиёслаш хусусиятлари. Турли тил системаларини қиёсий ўрганишнинг замонавий методлари. Тилшуносликда янги йўналишларнинг мавжудлиги ва уларнинг қиёсий типологияда қўлланилишига бағишланган замонавий дарсликлар яратишнинг аҳамияти ҳақида гапирилади.

Юқори малакали илмий-педагогик кадрларни тайёрлашда янги замонавий дарсликлар яратиш ҳозирги кундаги таълим йўналишининг долзарб масалаларидан биридир. Мазкур дарсликлар қиёсий тилшунослик ва таржимашунослик назарияси мутахассислиги фанлари учун мўлжалланган, шунингдек, ҳозирги замон испан, рус ва она тиллари қиёсий типологиясининг фундаментал муаммоларига ва типологик тадқиқотларнинг замонавий йўналишларига қаратилган бўлмоғи лозим. Унда қиёсий тилшунослик бўйича фаннинг асосий ривожланиш босқичлари ва факторлари, типологик тадқиқотларнинг принциплари ва категориялаш тамойиллари, герман, славян ва туркий тилларининг юзага келиш эволюцияси ва қиёсий таҳлили, тилларнинг типлари ва қариндошлик даражасига кўра турлари каби масалаларга тахлилий ёндашишни кўрсатиш ва улар ҳақида илмий тушунчалар ҳосил қилиш йўллари, замонавий йўналишлар, лингвистик мактаблар ва лингвистик концепциялар, замонавий таржима назарияси ва амалиётида умумэътироф этилган тенденциялар, таржима турлари ва усуллари, лексик семантик ва грамматик мувофиқлик категориялари, назарий таълимотлар, илмий изланишлар ва долзарб муаммоларга бағишланган масалалар ёритилганлиги мақсадга мувофиқдир ва булар қуйидагиларни ўз ичига олмоғи лозим:

- Талабанинг тил тарихи ва назарияси тўғрисида кенг билимни эгаллай олиши, дунё тилларининг умумий ва хусусий қонуниятлари ҳақида тасаввурга эга бўлиши, тилшунослик тарихи, тилшунослик мактаблари, замонавий тилшунослик масалаларини ва тилшунослик методларини ўз ичига олган;

- Чет тилини ўрганиш амалиётида назарий билимларни қўллаш, тилшунослик бўйича илмий изланишларга касбий нуқтаи назардан қараш, дунё

тилшунослигида рўй бераётган жараёнларни ўзаро боғлиқлик нуқтаи назардан таҳлил қилиш, тилларнинг умумий ва хусусий белгилари ҳақидаги тушунчаларни амалиётда қўллаш кўникмалари ёритиб беришга қаратилган;

- Тилларни қиёслаш соҳасидаги назарий билимларини кўрсатиш ва чет тиллар тузилмаларидаги ўхшашлик ва фарқларини ўзлаштириши билан бирга тўғри фойдаланиш ва малакасини оширишга йўналтирилган;

- Турли концепцияларни танқидий баҳолаш ва уларни қиёсланаётган тилларнинг материали асосида таҳлил қилиш асослари келтирилган;

- Қиёсий типологиянинг асосий ривожланиш босқичлари ва факторлари; типологик тадқиқотлар тарихи ва методлари; типологик тадқиқотларнинг принциплари ҳақидаги маълумотлар билан бойитилган;

- Қиёсий тилшунослик фанининг бошқа фанлар билан узвий боғлиқлиги ва уларнинг қиёсий типологияга таъсир қилиш йўллари аниқлашга қаратилган;

- Қиёсий тилшунослик фанининг методологиясини қўллаш олиш кўникмаларини хосил қилишга йўналтирилган;

- Қиёсий тилшунослик фани бўйича янги йўналишларнинг мавжудлиги ва уларнинг талқини ҳақидаги янги маълумотлар билан бойитилган;

- Ўзбекистонда ва хорижий давлатларда нашр қилинган илмий адабиётлар билан ишлаш ва лингвистик адабиётлардан самарали фойдалана олиш кабиларни ўз ичига олмоғи лозим.

Қиёсий типологиянинг шаклланиши ва ривожланишининг асосий босқичлари ва факторлари. Тилларнинг генеологик таснифи, тиллар қариндошлиги ҳақида маълумот. Қиёсий типологиянинг асосий параметрлари. Изоморфизм ва алломорфизм хусусиятлари. Қиёслашда синхрон ва диахрон ёндашиш. Тиллараро ва бир тил ичидаги қиёслаш хусусиятлари. Қиёсий тилшуносликнинг адабиёт билан муносабати каби мавзуларда янада кўпроқ маълумотлар бериб борилиши билан бир қаторда талабаларни тилшунослик фанига чуқур кириб боришларини таъминлашда бундай замонавий дарсликларнинг ахамияти каттадир.

Хулоса қилиб айтганда бундай замонавий дарсликларни чет тилларини ўрганаётган талабалар этиборига хавола этиш орқали турли қардош ва қардош бўлмаган тиллардаги айрим хусусиятларни фонологик, грамматик, семантик, этимологик, лексик ва стилистик нуқтаи назардан янги ва қизиқарли мисоллар асосида солиштириш, ва интерференция муаммоларига ечим топиш имконияти пайдо бўлади. Қиёсий типологиянинг лексикография, стилистика, таржима назарияси ва тил ўқитиш методикаси каби фанлар билан узвий боғлиқлиги. Тил ва маданият. Қиёсланаётган тилларнинг миллий-маданий хусусиятларининг барча тил сатҳларида намоён бўлиши ҳақидаги таълимот янада қизиқарли кўриниш касб этиб боради.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ачилова, З. П. (2022). ОҒЗАКИ МАТН ТАРЖИМАСИНИНГ ФОНЕТИК ВА ЛЕКСИК ҚИЙИНЧИЛИКЛАРИ ВА УНИ ЕНГИБ ЎТИШ ИМКОНИАТЛАРИ. PEDAGOGS journali, 3(1), 170-178.
3. АЧИЛОВА Зулхумор Автоматизированные навыки при устном переводе. № 2 (2) / 2014 ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЕ 4016 1. PDF версия статьи.
4. Ачилов.Ш.Ш. ЛЕКСИК КОМПЕТЕНЦИЯНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИСПАН ТИЛИ АФФИКСЛАРИНИНГ ТРАНСПОЗИЦИОН ВА ФУНКЦИОНАЛ ХУСУСИЯТЛАРИ (ИСПАН ТИЛИ МИСОЛИДА) // SCIENCE AND INNOVATION INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 6 - 2022 - С.682-688
5. Мирзаева Н. Ф. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУДИОВИЗУАЛЬНОГО МЕТОДА ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ //Интернаука. – 2019. – Т. 22. – №. 104 часть 2. – С. 29.
6. Турамуратова, И. И. (2021). К ВОПРОСУ ОБ АДРЕСАТЕ ПОЭТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА. Academy, (3), 19-20.
7. Хайдарова, Д. З. (2021). Фразеологический перевод (на материале испанского и русского языков). Вестник науки и образования, (6-1 (109)), 51-